

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

ХҮНСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН СТАТИСТИКИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД 2016 ОНД

Улаанбаатар хот
2017 он

Танилцуулгыг хянасан:

ҮСХ-ны дарга А.Ариунзаяа

ҮСХ-ны Эдийн засгийн статистикийн газрын дарга Э.Эрдэнэсан

Танилцуулгыг нэгтгэн боловсруулсан:

ҮСХ-ны Эдийн засгийн статистикийн газрын Эдийн засгийн статистикийн албаны шинжээч Г.Цэвэлмаа

Хаяг: Засгийн газрын III байр, Улаанбаатар-20а, Монгол Улс

Утас: 11-326414, 51-261565, 1900-1212

Имэйл: information@nso.mn, Веб хаяг: www.nso.mn, www.1212.mn.

АГУУЛГА

Нэг. Оршил	4
Хоёр. Хүнсний хангамжийн статистикийн үзүүлэлт	4
Гурав. Хүнсний хүртээмжийн статистикийн үзүүлэлт	7
Дөрөв. Хүнсний илчлэг шим тэжээл	9
Тав. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлын статистикийн үзүүлэлтүүд ..	11

Товчилсон үгийн жагсаалт

ААНБ	Аж ахуйн нэгж, байгууллага
ГЕГ	Гаалийн ерөнхий газар
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
МУЗГ	Монгол Улсын Засгийн газар
МХЕГ	Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар
НҮБ	Нэгдсэн үндэстний байгууллага
ӨНЭЗС	Өрхийн нийгэм, эдийн засгийн судалгаа
СХЗГ	Стандартчилал, хэмжил зүйн газар
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ҮАБЗ	Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ҮТХ	Үндэсний тооцооны хэлтэс
ХХААХҮЯ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам
ЭМЯ	Эрүүл мэндийн яам
ЭЦАБШХТ	Эгзэгтэй цэгийн аюулгүй байдлын хяналтын тогтолцоо

ОРШИЛ

Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Монгол Улсын Хүнсний тухай, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль нь манай улс хүнсний аюулгүй байдлыг хангах хууль, эрх зүйн зохицуулалтын шинэ орчин бий болж, уг үзэл баримтлал болон хуульд хүнсний аюулгүй байдлын тухай ойлголт, тодорхойлолтыг тодорхой тусгаж өгсөн.

Иймд батлагдсан хууль, үзэл баримтлалд нийцүүлэн хүнсний аюулгүй байдлын статистикийн мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоог сайжруулах, тооцох аргачлалыг шинэчлэн боловсруулах, статистикийн зарим үзүүлэлтийн эх үүсвэрт дүн шинжилгээ хийх, хэрэглэгчдэд тархаах шаардлага гарч энэхүү аргачлалд нэмэлт өөрчлөлтийг тусгаж, батлуулж, мөрдөхөөр 2013 онд Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн Ажлын албанаас хүнсний аюулгүй байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулсан ажлын хэсэг байгуулан ажиллаж ҮСХ-ны даргын 2015 оны А/12 тоот тушаалаар энэхүү аргачлалыг шинэчлэн баталсан.

Үндэсний статистикийн хорооны даргын тушаалаар шинэчлэн батлагдсан аргачлалын дагуу хүнсний аюулгүй байдлын статистикийн мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоог бүрэн бий болгож, хүнсний аюулгүй байдлын түвшинг бодитоор тогтоож, тодорхойлж байгаа нь нийгмийн эрүүл мэнд, хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын бодлого чиглэлийг боловсруулж, шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай статистикийн тоо баримтыг бүрдүүлсэн болно.

Монгол улсын хүнсний аюулгүй байдал, хангамж, хүртээмж, хэрэглээ болон тогтвортой байдалд дүгнэлт хийж, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг боловсруулах, төлөвлөхөд энэхүү эмхэтгэл судалгааны материал, суурь мэдээлэл болно гэдэгт итгэж байна.

Хүнсний аюулгүй байдал, хангамжийн статистикийн үзүүлэлтийг хүнсний хангамж; хүнсний хүртээмж; хүнсний илчлэг, шим тэжээл; хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдал гэсэн дөрвөн хэсэгт хуваан авч үзэв.

НЭГ. ХҮНСНИЙ ХАНГАМЖИЙН СТАТИСТИКИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Хүнсний хангамжийг улсын хэмжээнд тухайн хүнсний бүтээгдэхүүний жилийн нийт нөөцийг жишсэн хүн амын хүнсний жилийн хэрэгцээнд харьцуулснаар тодорхойлогдоно.

Хүнсний хангамжийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцохдоо ЭМЯ-ны Хоол судлалын төвөөс тогтоосон дараах 13 гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг хамруулав. Үүнд: мах, махан бүтээгдэхүүн; сүү; сүүн бүтээгдэхүүн; гурил; гурилан бүтээгдэхүүн; төрөл бүрийн будаа; саахар, чихрийн зүйл; төмс; хүнсний ногоо; буурцагт ургамал; жимс, жимсгэнэ; өндөг; хүнсний тос зэрэг бүтээгдэхүүн болно.

1. Жишсэн хүн ам

Монгол Улсын жилийн эцсийн суурин хүн амын тоо 2016 онд 3119.9 мянга, жишсэн хүн амын тоо 2523.6 мянга болж, суурин хүн амын тоо өмнөх оныхоос 62.1 мянган хүн буюу 2.0 хувиар, жишсэн хүн амын тоо өмнөх оныхоос 46.9 мянган хүн буюу 1.9 хувиар тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 1. ХҮН АМЫН ТОО

	2013	2014	2015	2016	Өсөлт/бууралт	
	мянган хүн				зөрүү	хувь
Суурин хүн амын тоо	2 870.9	2 937.9	3 057.8	3 119.9	62.1	102.0
Жишсэн хүн амын тоо*	2 346.9	2 392.9	2 476.7	2 523.6	46.9	101.9

* ҮСХ-ын тооцоолол

2. Жишсэн хүн амын жилийн хүнсний хэрэгцээ. Манай улсын хүн амын хүнсний гол нэрийн 13 бүтээгдэхүүний зохистой хэрэглээг 2016 оны байдлаар тооцож үзвэл, улсын хэмжээнд жилд нийтдээ 184.2 мянган тонн мах, махан бүтээгдэхүүн, 138.3 мянган тонн сүү, 184.2 мянган тонн сүүн бүтээгдэхүүн, 92.1 мянган тонн гурил, 202.6 мянган тонн гурилан бүтээгдэхүүн, 71.9 мянган тонн будаа, 21.2 мянган тонн саахар, чихрийн зүйл, 129.0 мянган тонн төмс, 184.2 мянган тонн хүнсний ногоо, 83.0 мянган тонн буурцагт ургамал, 165.8 мянган тонн жимс, жимсгэнэ, 17.4 мянган тонн өндөг, 23.0 мянган тонн хүнсний тосны хэрэгцээтэй байна (Хүснэгт 2).

Жишсэн хүн амын хүнсний бүтээгдэхүүний жилийн хэрэгцээ өмнөх оныхоос 0.3-3.8 мян.тонноор нэмэгдсэн байна. Мах, махан бүтээгдэхүүн, сүүн бүтээгдэхүүн, хүнсний ногоо, гурилан бүтээгдэхүүний хэрэгцээ 3.4-3.8 мян.тонноор нэмэгдсэн нь хамгийн өндөр өсөлттэй байна.

Хүснэгт 2. ЖИШСЭН ХҮН АМЫН ЖИЛИЙН ХҮНСНИЙ ХЭРЭГЦЭЭ

Хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрөл	Жишсэн нэг хүний жилийн хүнсний хэрэгцээ*	Жишсэн хүн амын хүнсний хэрэгцээ			
		2013	2014	2015	2016
	килограмм	мянган тонн			
Мах, махан бүтээгдэхүүн	73.0	171.3	174.7	180.8	184.2
Сүү	54.8	128.6	131.1	135.7	138.3
Сүүн бүтээгдэхүүн	73.0	171.3	174.7	180.8	184.2
Гурил	36.5	85.7	87.3	90.4	92.1
Гурилан бүтээгдэхүүн	80.3	188.5	192.1	198.9	202.6
Төрөл бүрийн будаа	28.5	66.9	68.2	70.6	71.9
Саахар, чихрийн зүйл	8.4	19.7	20.1	20.8	21.2
Төмс	51.1	119.9	122.3	126.6	129.0
Хүнсний ногоо	73.0	171.3	174.7	180.8	184.2
Жимс, жимсгэнэ	65.7	154.2	157.2	162.7	165.8
Буурцагт ургамал	32.9	77.2	78.7	81.5	83.0
Өндөг	6.9	16.2	16.5	17.1	17.4
Хүнсний тос	9.1	21.4	21.8	22.5	23.0

Эх үүсвэр: ЭМЯ

3. Хэрэглээ. Хүн амын хамгийн өргөн хэрэглэдэг бүтээгдэхүүнээс 2016 онд улсын хэмжээнд 346.6 мянган тонн мах, махан бүтээгдэхүүн, 255.5 мянган тонн гурил, гурилан бүтээгдэхүүн, 166.0 мянган тонн төмс, 149.9 мянган тонн хүнсний ногоо нийлүүлсэн байна.

Хүснэгт 3. ХЭРЭГЛЭЭ, БИЕТ ХЭМЖЭЭГЭЭР

Гол нэр төрөл	Хэрэглээ		Дотоодын үйлдвэрлэл		Цэвэр импорт	
	2015	2016*	2015	2016*	2015	2016*
	мянган тонн					
Мах, махан бүтээгдэхүүн	393.1	346.6	385.6	342.6	7.5	4.0
Гурил, гурилан бүтээгдэхүүн	239.4	255.5	206.5	209.7	32.9	45.8
Төмс	180.8	166.0	163.8	165.3	17.1	0.7
Хүнсний ногоо	138.2	149.9	72.3	94.4	65.9	55.5

Эх үүсвэр: ҮСХ, ГЕГ

* Урьдчилсан гүйцэтгэл

4. Хүнсний хангамжийн түвшин. Хүнсний хангамжийн түвшинг өмнөх оныхтой харьцуулвал, гурил, хүнсний ногооны хангамжийн түвшин 3.9-4.9 пунктээр нэмэгдэж, мах, махан бүтээгдэхүүн, төмсний хангамжийн түвшин 14.2-29.3 пунктээр буурсан байна.

Хүснэгт 4. ХҮНСНИЙ ХАНГАМЖИЙН ТҮВШИН, ХУВИАР

Гол нэр төрөл	Жишсэн хүн амын жилийн хүнсний хэрэгцээ		Хэрэглээ		Хангамжийн түвшин	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
	мянган тонн				хувь	
Мах, махан бүтээгдэхүүн	180.8	184.2	393.1	346.6	217.4	188.1
Гурил, гурилан бүтээгдэхүүн	289.3	294.8	239.4	255.5	82.8	86.7
Төмс	126.6	129.0	180.8	166.0	142.9	128.7
Хүнсний ногоо	180.8	184.2	138.2	149.9	76.5	81.4

Жишсэн хүн амын жилийн хүнсний хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлийн мах, махан бүтээгдэхүүнээр 98.8 хувь, гурил, гурилан бүтээгдэхүүнээр 82.0 хувь, төмсөөр 99.6 хувь, хүнсний ногоогоор 63.0 хувь хангаж байна.

Хүснэгт 5. ХҮНСНИЙ ХАНГАМЖИЙН ХУВЬ, ЭХ ҮҮСВЭРЭЭР, 2016 ОН

Гол нэр төрөл	Хэрэглээ			Хангамж	
	Хэрэглээ	Дотоодын үйлдвэрлэл	Импорт	Дотоодын үйлдвэрлэл	Импорт
				мянган тонн	
Мах, махан бүтээгдэхүүн	346.6	342.6	13.4	98.8	3.9
Гурил, гурилан бүтээгдэхүүн	255.5	209.6	45.9	82.0	18.0
Төмс	166.0	165.3	0.7	99.6	0.4
Хүнсний ногоо	149.9	94.4	55.5	63.0	37.0

ХОЁР. ХҮНСНИЙ ХҮРТЭЭМЖИЙН СТАТИСТИКИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Хүнсний хангамж нь өрхийн түвшинд хангагдсан эсэхийг өрхийн хүнсний хүртээмжээр тодорхойлдог. Өрхийн хүнсний хүртээмжийг сэрүүний болон зуны улирлаар, хот, хөдөөгөөр тооцов.

1. Жишсэн нэг хүний хүнсний бодит хэрэглээ

ӨНЭЗС-аар жишсэн нэг хүний хүнсний бодит хэрэглээ зуны улиралд хөдөөд мах, махан бүтээгдэхүүн, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, гурил, будаа, саахар, чихрийн зүйл, ургамлын тосыг улсын дунджаас давж хэрэглэдэг бол хотод гурилан бүтээгдэхүүн, төмс, хүнсний ногоо, өндгийг улсын дунджаас давж хэрэглэдэг гэсэн үр дүн гарсан байна.

**Хүснэгт 6. ЖИШСЭН НЭГ ХҮНД ХОНОГТ НОГДОХ ХҮНСНИЙ
БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ УЛСЫН ДУНДАЖ ХЭРЭГЛЭЭ, ЗУНЫ УЛИРАЛД, ХОТ,
ХӨДӨӨГӨӨР, 2016 ОН**

Хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрөл	Улсын дундаж	Хот	Хөдөө
	грамм		
Мах, махан бүтээгдэхүүн	312.1	254.9	433.9
Сүү	208.7	159.2	314.0
Сүүн бүтээгдэхүүн	425.0	349.1	586.3
Гурил	183.1	125.6	305.2
Гурилан бүтээгдэхүүн	184.9	216.2	118.5
Төрөл бүрийн будаа	64.2	59.3	74.7
Саахар, чихрийн зүйл	61.7	70.0	44.0
Төмс	85.3	85.9	84.1
Хүнсний ногоо	72.4	82.1	51.8
Жимс, жимсгэнэ	33.0	35.3	28.3
Буурцагт ургамал	0.1	0.1	0.0
Өндөг	8.7	11.7	2.5
Ургамлын тос	17.9	15.2	23.5

Эх үүсвэр: ӨНЭЗС, ҮСХ

ӨНЭЗС-ны жишсэн нэг хүний хүнсний бодит хэрэглээ сэрүүний улиралд хөдөөд мах, махан бүтээгдэхүүн, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, гурил, ургамлын тосыг улсын дунджаас давж хэрэглэдэг бол хотод гурилан бүтээгдэхүүн, будаа, саахар, чихрийн зүйл, төмс, хүнсний ногоо, жимс, жимсгэнэ, өндгийг улсын дунджаас давж хэрэглэдэг гэсэн үр дүн гарсан байна.

**Хүснэгт 7. ЖИШСЭН НЭГ ХҮНД ХОНОГТ НОГДОХ ХҮНСНИЙ
БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ УЛСЫН ДУНДАЖ ХЭРЭГЛЭЭ, СЭРҮҮНИЙ УЛИРАЛД, ХОТ,
ХӨДӨӨГӨӨР, 2016 ОН**

Хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрөл	Улсын дундаж	Хот	Хөдөө
	грамм		
Мах, махан бүтээгдэхүүн	315.4	275.5	397.5
Сүү	164.9	143.2	209.7
Сүүн бүтээгдэхүүн	373.2	342.5	436.3
Гурил	186.8	135.1	293.1
Гурилан бүтээгдэхүүн	175.3	212.9	98.1
Төрөл бүрийн будаа	61.5	58.2	68.3
Саахар, чихрийн зүйл	52.2	58.7	38.9
Төмс	85.5	86.9	82.7
Хүнсний ногоо	71.5	79.8	54.4
Жимс, жимсгэнэ	29.7	32.2	24.4
Буурцагт ургамал	0.1	0.2	0.0
Өндөг	8.4	11.2	2.7
Ургамлын тос	18.5	15.9	23.8

Эх үүсвэр: ӨНЭЗС, ҮСХ

2. Хүнсний хүртээмж, өрхийн түвшинд

Мах, махан бүтээгдэхүүн, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, гурил, чихэр, саахарын зүйлийн хүртээмж хангалттай, бусад хүнсний бүтээгдэхүүний хүртээмж хангалтгүй буюу дутагдалтай байна. Хүн амын хүнсний хэрэгцээ нь үндсэндээ мах, махан бүтээгдэхүүн, сүү, гурил зонхилон хангагдсан хэвээр байна.

Хүснэгт 8. ХҮНСНИЙ ХҮРТЭЭМЖ, ХУВИАР, 2016 он

Хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрөл	Жишсэн нэг хүний хоногийн хүнсний хэрэгцээ	Улсын дундаж хэрэглээ		Хүртээмж	
		Зуны улиралд	Сэрүүний улиралд	Зуны улиралд	Сэрүүний улиралд
	грамм			хувь	
Мах, махан бүтээгдэхүүн	200.0	312.1	315.4	156.1	157.7
Сүү	150.0	208.7	164.9	139.1	109.9
Сүүн бүтээгдэхүүн	200.0	425.0	373.2	212.5	186.6
Гурил	100.0	183.1	186.8	183.1	186.8
Гурилан бүтээгдэхүүн	220.0	184.9	175.3	84.0	79.7
Төрөл бүрийн будаа	78.0	64.2	61.5	82.3	78.8
Чихэр, саахарын зүйл	23.0	61.7	52.2	268.3	227.0
Төмс	140.0	85.3	85.5	60.9	61.1
Хүнсний ногоо	200.0	72.4	71.5	36.2	35.8
Жимс, жимсгэнэ	180.0	33.0	29.7	18.3	16.5
Буурцагт ургамал	90.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Өндөг	19.0	8.7	8.4	45.8	44.2
Ургамлын тос	25.0	17.9	18.5	71.6	74.0

Эх үүсвэр: ӨНЭЗС, ҮСХ

ГУРАВ. ХҮНСНИЙ ИЛЧЛЭГ ШИМ ТЭЖЭЭЛ

Жишсэн нэг хүний хоногт хэрэглэсэн хүнсний бүтээгдэхүүний илчлэг, найрлагыг улсын дундаж, хот, хөдөөгөөр, сэрүүн, зуны улирлаар ангилж гаргалаа.

1. Зуны улиралд

Улсын дунджаар жишсэн нэг хүний зуны улиралд хүнсний бүтээгдэхүүнээс авсан илчлэг 2709.2 киллкалори, уураг 117.8 грамм, тос 84.2 грамм, нүүрс ус 366.9 грамм байгаа нь жишсэн нэг хүний хүнснээс авах илчлэгийн нормтой харьцуулахад 0.5-22.1 хувиар өндөр байна.

Хүснэгт 9. ЖИШСЭН НЭГ ХҮНИЙ ХҮНСНЭЭС АВАХ ИЛЧЛЭГ, ШИМ ТЭЖЭЭЛ, УЛСЫН ДУНДАЖ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, ЗУНЫ УЛИРАЛД

	Жишсэн нэг хүний хүнснээс авах илчлэгийн норм	Улсын дундаж		Хот		Хөдөө	
		2015	2016	2015	2016	2015	2016
Илчлэг, киллкалори	2 500.0	2 911.4	2 709.2	2 544.1	2 397.1	3 552.4	3 372.5
Уураг, грамм	101.0	126.9	117.8	106.1	99.0	163.1	157.9
Тос, грамм	69.0	94.7	84.2	77.9	69.8	124.1	114.9
Нүүрс ус, грамм	365.0	384.1	366.9	350.7	339.9	442.2	424.2

Эх үүсвэр: ӨНЭЗС, ҮСХ

Судалгааны үр дүнгээр, бодитойгоор гарсан жишсэн нэг хүний хоногт хүнснээс авсан илчлэг, шим тэжээлийн хэмжээ нь жишсэн нэг хүний хоногт хүнснээс авах ёстой илчлэг, шим тэжээлийн нормоос давсан байгаа нь харагдаж байна.

Харин жишсэн хүний хоногт хүнснээс авах илчлэг, шим тэжээлийн хэмжээ хот, хөдөөд харилцан адилгүй байна. Хотын хүн амын хүнснээс авах илчлэг, уураг, тос, нүүрс усны илчлэг, шим тэжээлийн хэмжээ физиологийн түвшнээс бага, хөдөөд хүнснээс авах илчлэг, уураг, тос, нүүрс усны илчлэг нормоос давсан байна.

2. Сэрүүний улиралд

Улсын дунджаар жишсэн нэг хүний сэрүүний улиралд хүнсний бүтээгдэхүүнээс авсан илчлэг 2599.8 киллкалори уураг 115.9 грамм, тос 81.2 грамм байгаа нь жишсэн нэг хүний хүнснээс авах нормтой харьцуулахад нүүрс ус, илчлэг, уураг, тосны хэмжээ нормоос 4.0-16.0 хувиар их байна.

Хүснэгт 10. ЖИШСЭН НЭГ ХҮНИЙ ХҮНСНЭЭС АВАХ ИЛЧЛЭГ, ШИМ ТЭЖЭЭЛ, УЛСЫН ДУНДАЖ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, СЭРҮҮНИЙ УЛИРАЛД

	Хүнснээс авах илчлэгийн норм	Улсын дундаж		Хот		Хөдөө	
		2015	2016	2015	2016	2015	2016
Илчлэг, киллкалори	2 500.0	2 722.8	2 599.8	2 530.6	2 399.1	3 089.9	3 012.9
Уураг, грамм	106.0	121.6	115.9	110.3	103.8	143.0	140.8
Тос, грамм	70.0	87.1	81.2	77.5	71.8	105.5	100.5
Нүүрс ус, грамм	358.0	359.8	348.5	344.2	331.1	389.5	384.2

Эх үүсвэр: ӨНЭЗС, ҮСХ

Сэрүүний улиралд хотын хүн амын хүнснээс авах илчлэг, уураг, тос, нүүрс усны хэмжээ физиологийн нормын түвшнээс бага, хөдөөд илчлэг, уураг, тос, нүүрс усны хэмжээ нормоос давсан байна.

ДӨРӨВ. ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН СТАТИСТИКИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

1. Хяналт шалгалтаар, итгэмжлэгдсэн эрх бүхий лабораторын шинжилгээнд хамрагдсан хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын түвшин

2014 онд 18.4 мянган бүтээгдэхүүнд нянгийн бохирдолтын шинжилгээ хийхэд 0.6 мянга буюу 3.5 хувь, 33.3 мянган бүтээгдэхүүнд химийн бохирдолтын шинжилгээ хийхэд 0.8 мянга буюу 2.5 хувь нь бохирдолтой гэсэн дүн гарчээ.

2. Хяналт, шалгалтаар хураасан, буцаасан, татан авсан, устгасан дотоодын үйлдвэрийн хүнсний бүтээгдэхүүн

МХЕГ-ын хяналт, шалгалтаар хураасан, буцаасан, татан авсан, устгасан бүтээгдэхүүнийг дараах хүснэгтээр харуулав.

Хүснэгт 11. ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТААР ХУРААСАН, БУЦААСАН, ТАТАН АВСАН, УСТГАСАН ДОТООДЫН ҮЙЛДВЭРИЙН ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН

Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	2014	2015	2016
Хураасан бүтээгдэхүүн	киллограмм	3 154.1	3 766.8	654.9
	литр	104.7	2 911.0	544.5
	ширхэг	7 324.0	19 537	82 670
Буцаасан бүтээгдэхүүн	киллограмм	1 768.0	1 511.0	313.5
	литр	-	-	115.0
	ширхэг	31.0	46 250	5 391
Татан авсан бүтээгдэхүүн	киллограмм	181.0	462.0	238.3
	литр	-	336.0	6.4
	ширхэг	120.0	3 248	12 869
Устгасан бүтээгдэхүүн	киллограмм	5 265.2	4 088.9	2 229.7
	литр	1 061.3	1 586.0	648.5
	ширхэг	4 364.0	18 527	82 530

Эх үүсвэр: МХЕГ

3. Хяналтад хамрагдсан, үйл ажиллагааг зогсоосон, сэргээсэн ААНБ, иргэдийн тоо

МХЕГ-аас явуулсан хяналт, шалгалтад нийт 4785 ААНБ, 3072 иргэд хамрагдаж, зөрчил гаргасан 119 ААНБ, 44 иргэдийн үйл ажиллагааг зогсоож, 58 ААНБ, 30 иргэдийн үйл ажиллагааг сэргээсэн байна.

**Хүснэгт 12. ХЯНАЛТАД ХАМРАГДСАН, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ЗОГСООСОН,
СЭРГЭЭСЭН ААНБ, ИРГЭДИЙН ТОО**

Үзүүлэлт	2014		2015		2016	
	ААНБ	Иргэд	ААНБ	Иргэд	ААНБ	Иргэд
Хяналтад хамрагдсан	4 317	2 481	6 897	24 950	4 785	3 072
Үйл ажиллагааг түр зогсоосон	68	47	68	66	119	44
Үйл ажиллагааг сэргээсэн	63	22	49	32	58	30

Эх үүсвэр: МХЕГ

4. Хяналт, шалгалтын явцад илрүүлсэн болон арилгуулсан зөрчил

МХЕГ-аас явуулсан хяналт, шалгалтаар нийт 27.5 мянган зөрчил илрүүлснээс 77.6 хувь буюу 21.5 мянган зөрчлийг арилгуулсан байна.

**Хүснэгт 13. ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ЯВЦАД ИЛРҮҮЛСЭН БОЛОН
АРИЛГУУЛСАН ЗӨРЧИЛ**

Үзүүлэлт	Илрүүлсэн зөрчлийн тоо	Арилгуулсан зөрчлийн тоо
Бүгд	27 488	21 518
Барилга, байгууламжийн норм дүрмийн	4 992	3 430
Ажлын байр, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн	3 237	2 360
Технологийн үйл ажиллагааны	2 516	1 984
Ариун цэвэр, эрүүл ахуйн	5 018	4 722
Түүхий эд, бэлэн бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлын	2 898	2 226
Хадгалалт, тээвэрлэлтийн	3 623	2 707
Сав, баглаа, боодол, хаяг, шошгын	1 984	1 702
Дотоодын хяналтын	3 220	2 387

Эх үүсвэр: МХЕГ

Илрүүлсэн зөрчлийн 18.2 хувийг барилга, байгууламжийн норм дүрмийн, 18.3 хувийг ариун цэвэр, эрүүл ахуйн, 13.2 хувийг хадгалалт, тээвэрлэлтийн, 11.8 хувийг ажлын байр, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн, 11.7 хувийг дотоодын хяналтын, 10.5 хувийг түүхий эд, бэлэн бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлын, 9.2 хувийг технологийн үйл ажиллагааны, 7.2 хувийг сав, баглаа, боодол, хаяг, шошгын зөрчил эзэлж байна. Харин эдгээр зөрчил тус бүрийн 68.7-94.1 хувийг арилгуулжээ.

5. Хүнсний бүтээгдэхүүнд сорилт, шинжилгээ хийх эрх бүхий итгэмжлэгдсэн лабораторын тоо:

Хүнсний бүтээгдэхүүнд сорилт, шинжилгээ хийх эрх бүхий итгэмжлэгдсэн 87 лаборатор 2016 онд үйл ажиллагаа явуулж байна.

6. Хүнсний холбогдолтой үндэсний, олон улс, бүс нутаг, гадаад орны стандарт болон техникийн зохицуулалт

Монгол улсын хэмжээнд 2016 оны байдлаар хүнсний салбарт дараах техникийн зохицуулалтыг мөрдөж байна. Үүнд:

1. Согтууруулах ундааны үйлдвэрлэлийн техникийн зохицуулалт, МУЗГ-ын 2008 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 159 дүгээр тогтоол;
2. Сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэр, худалдааны техникийн зохицуулалт, МУЗГ-ын 2011 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдрийн 304 дүгээр тогтоол;
3. Бялууны төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн зохицуулалт, МУЗГ-ын 2011 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдрийн 305 дүгээр тогтоол.

Хүснэгт 14. ХҮНСНИЙ ХОЛБОГДОЛТОЙ ҮНДЭСНИЙ СТАНДАРТЫН ТОО

Үзүүлэлт	2014	2015	2016
Нийт стандартын тоо	672	652	600
Олон улс, бүс нутаг, гадаад орны дэвшилтэт стандартын түвшинд хүрсэн стандарт	262	249	240
Уялдуулсан стандарт	410	403	360

Эх үүсвэр: СХЗГ

Үндэсний 600 стандарт мөрдөж байгаагаас 240 буюу 40.0 хувь нь олон улс, бүс нутаг, гадаад орны дэвшилтэт стандартын түвшинд хүрсэн, 360 буюу 60 хувь нь уялдуулсан стандарт байна.

7. Тохирлын үнэлгээнд хамрагдсан ААНБ, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрөл

Хүнсний салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа 165 ААНБ тохирлын үнэлгээнд хамрагдсан байна. Энэ нь өмнөх онынхоос 137 ААНБ буюу 45.4 хувиар буурсан байна.

**Хүснэгт 15. ТОХИРЛЫН ҮНЭЛГЭЭНД ХАМРАГДСАН ААНБ, ХҮНСНИЙ
БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ НЭР ТӨРӨЛ**

Үзүүлэлт	2014		2015		2016	
	ААНБ -ЫН тоо	Бүтээг дэ- хүүний төрөл	ААНБ -ЫН тоо	Бүтээг дэ- хүүний төрөл	ААНБ -ЫН тоо	Бүтээгд э- хүүний төрөл
Бүгд	240	240	302	215	165	755
Импортын бүтээгдэхүүний баталгаажуулалт	76	90	86	36	115	335
Дотоодын үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний баталгаажуулалт	157	126	207	165	42	400
“Үндэсний тохирлын тэмдэг”- ийн баталгаажуулалт	7	24	9	14	8	20

Эх үүсвэр: СХЗГ

Тохирлын үнэлгээнд хамрагдаж баталгаажуулалт хийгдсэн нийт 755 төрлийн бүтээгдэхүүн байна. Үүний 44.4 хувьд нь импортын бүтээгдэхүүний баталгаажуулалт, 53.0 хувьд нь дотоодын үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний баталгаажуулалт, 2.6 хувьд нь “Үндэсний тохирлын тэмдэг”-ийн баталгаажуулалт хийгджээ.

8. Олон улсын чанарын удирдлагын тогтолцоо нэвтрүүлсэн үйлдвэрийн тоо

Олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эрх бүхий байгууллагаас байгууллагын чанарын удирдлагын тогтолцоонд тавигдах шаардлагыг хангасан гэж үзэн гэрчилгээ олгогдсон буюу Чанарын удирдлагын тогтолцоо **MNS ISO 9001:2010** стандартыг нэвтрүүлсэн хүнсний салбарын 14 ААНБ байна.

9. Үйл ажиллагаандаа зохистой дадал, аюулын дүн шинжилгээ ба эгзэгтэй цэгийн хяналтын тогтолцоог нэвтрүүлсэн үйлдвэрийн тоо

Эрх бүхий байгууллагаас зохистой дадал, хяналт, удирдлагын тогтолцоо нэвтрүүлсэн байдлыг үнэлж, гэрчилгээ олгосон хүнсний салбарын 5 ААНБ байна.

**Хүснэгт 16. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНДАА ЗОХИСТОЙ ДАДАЛ, АЮУЛЫН ДҮН
ШИНЖИЛГЭЭ БА ЭГЗЭГТЭЙ ЦЭГИЙН ХЯНАЛТЫН ТОГТОЛЦООГ
НЭВТРҮҮЛСЭН ҮЙЛДВЭРИЙН ТОО**

Үзүүлэлт	2014	2015	2016
Нийт үйлдвэрийн тоо	3	4	5
Хүнсний аюулгүй байдлын удирдлагын тогтолцооны ISO22000 стандартыг нэвтрүүлсэн	2	3	3
ЭЦАБШХТ /НАССР/ нэвтрүүлсэн	1	1	2

Эх үүсвэр: СХЗГ

10. Баяжуулсан хүнс үйлдвэрлэдэг үйлдвэрийн тоо, үйл ажиллагааны төрлөөр

Жилд 15.0 мянган тонн давс боловсруулах, савлах хүчин чадал бүхий иоджуулсан давсны 5 үйлдвэр үйл ажиллагаа явуулж байна.

11. Баталгаат ундны усаар хангагдаж буй хүн амын тоо

Хүн ам, орон сууцны тооллогын 2010 оны дүнгээр Монгол Улсын нийт хүн амын 72.6 хувь буюу 1922.2 мянган хүн баталгаат ундны усаар хангагдаж байна.

12. Архи, дарс, шар айраг, спиртийн үйлдвэрийн тоо

Үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөлтэй спиртийн 9, архины 48, дарсны 9, шар айрагны 19 үйлдвэр байна.

13. Нэг хүнд ногдох архи, согтууруулах ундааны хэмжээ

2016 оны байдлаар нэг хүнд 8.0 литр архи, 0.7 литр дарс, 29.6 литр шар айраг ногдож байна.

Хүснэгт 17. НЭГ ХҮНД НОГДОХ АРХИ, СОГТУУРУУЛАХ УНДААНЫ ХЭМЖЭЭ

	2013	2014	2015	2016
	литр			
Архи	8.7	8.3	7.1	8.0
Дарс	0.9	0.9	0.7	0.7
Шар айраг	33.1	29.8	29.7	29.6

Эх үүсвэр: ҮСХ

2016 оны байдлаар 15 ба түүнээс дээш насны нэг хүнд 9.8 литр архи, 0.8 литр дарс, 36.6 литр шар айраг ногдож байна.

Хүснэгт 18. 15 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ НЭГ ХҮНД НОГДОХ АРХИ, СОГТУУРУУЛАХ УНДААНЫ ХЭМЖЭЭ

	2013	2014	2015	2016
	литр			
Архи	12.2	11.9	10.1	9.8
Дарс	1.2	1.2	1.1	0.8
Шар айраг	46.6	42.4	42.1	36.6

Эх үүсвэр: ҮСХ

14. Хоол хүнсээр дамжих өвчний дэгдэлт болон өвчилсөн хүний тоо, үүнээс эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэн, нас барсан хүний тоо

Хоол хүнсээр дамжих өвчний дэгдэлт гэж ижил төрлийн хоол хүнс хэрэглэснээс үүдэн нэг өвчний хоёр ба түүнээс олон тохиолдол илрэхийг хэлнэ.

2016 онд хоол хүнсээр дамжих өвчний дэгдэлт 12 удаа бүртгэгдэж 382 хүн өвчилсний 127 буюу 33.2 хувь нь эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлж, хүний амь нас эрсдээгүй байна.

Хүснэгт 19. ХООЛ ХҮНСЭЭР ДАМЖИХ ӨВЧНИЙ ДЭГДЭЛТ, ӨВЧИЛСӨН, ЭМНЭЛЭГТ ХЭВТЭЖ ЭМЧЛҮҮЛСЭН БОЛОН НАС БАРСАН ХҮНИЙ ТОО

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016
Хоол хүнсээр дамжих өвчний дэгдэлтийн тоо	5	11	6	12
Өвчилсөн хүний тоо	93	766	311	382
Эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэн	1	244	33	127
Амь насаа алдсан хүний тоо	-	-	-	-

Эх үүсвэр: ЭМЯ

2013-2016 оны байдлаас харахад 2014 онд хоол хүнсээр дамжих өвчин 11 удаа гарч 766 хүн өвчилсөн нь тухайн онд өвчний дэгдэлт их байсныг харуулж байна.

Хүснэгт 20. НЯНГИЙН ГАРАЛТАЙ ХООЛ ХҮНСНЭЭС ШАЛТГААЛСАН ХОРДЛОГОТ ХАЛДВАРТ ӨВЧЛӨЛ

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016
Өвчилсөн хүний тоо	238	548	482	430
Хот	121	235	375	386
Хөдөө	117	313	107	44

Эх үүсвэр: ЭМЯ

ЗУРГАА. ХҮНСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН СТАТИСТИКИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН САН

Хүнсний аюулгүй байдалд дохио өгч, шалгуур тогтооход шаардлагатай үндсэн болон бусад үзүүлэлтүүдээр хүнсний аюулгүй байдлын статистикийн үзүүлэлтийн мэдээллийн санг дараах үзүүлэлтүүдээр 2007-2016 оны байдлаар бий болгоод байна. Үүнд:

6.1. Хүнсний аюулгүй байдлын статистикийн үндсэн үзүүлэлтүүд

6.1.1 Хүнсний хангамж, хүртээмжийн үзүүлэлт

6.1.2 Хүнсний илчлэг, шим тэжээлийн үзүүлэлт

6.1.3 Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлын үзүүлэлт

- Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын түвшин: Хүнсний бүтээгдэхүүний нянгийн болон химийн бохирдолтын түвшин
- Буцаасан, хураасан, устгасан импортын бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ
- Хураасан, устгасан дотоодод үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ
- Хяналт, шалгалтад хамрагдсан ААНБ, хувь хүний тоо
- Хяналт, шалгалтаар үйл ажиллагааг нь бүр зогсоосон, түр зогсоосон, үйл ажиллагааг нь сэргээсэн байгууллага, иргэний тоо
- Хяналт, шалгалтын явцад илрүүлсэн, арилгуулсан зөрчил: Дотоодын хүнсний үйлдвэрийн түүхий эд, бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлын түвшин
- Импортын хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлын шаардлага хангалтын түвшин
- Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний хадгалалт, тээвэрлэлтийн байдал
- Улсын хэмжээнд итгэмжлэгдсэн лабораторийн тоо
- Монгол улсын хэмжээнд хүнсний салбарт мөрдөгдөж байгаа Үндэсний MNS, SAC, гадаад орны стандартын тоо,
- Олон улс, бүс нутаг, гадаад орны стандартыг Үндэсний стандарт болгосон стандартын тоо
- Тохирлын үнэлгээнд хамрагдсан хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийн тоо
- Чанарын удирдлагын тогтолцоо нэвтрүүлж олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эрх бүхий байгууллагаас баталгаажуулалт авсан үйлдвэрийн тоо
- Үйл ажиллагаандаа зохистой дадал, хяналт болон удирдлагын тогтолцоог нэвтрүүлсэн үйлдвэрийн тоо
- Баяжуулсан хүнсний хувийн жин, бүтээгдэхүүний төрлөөр
- Баяжуулсан хүнс бэлтгэдэг үйлдвэрийн тоо, үйл ажиллагааны төрлөөр
- Баталгаат ундны усаар хангагдаж буй хүн амын тоо
- Архи, шар айраг, спиртийн үйлдвэрийн тоо
- 10000 хүн амд тутамд ногдох согтууруулах ундаа зарж, борлуулах

- зөвшөөрөлтэй цэгийн тоо
- Нэг хүнд ногдох архи, шар айраг, спиртын бүтээгдэхүүн, насанд хүрэгчид, нийт хүн амд ногдуулж бодсноор
- Хоол хүнсээр дамжих өвчний дэгдэлтийн тоо, өвчилсөн хүний тоо, үүнээс эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэн, амь насаа алдсан хүний тоо

6.1.4 Хүнсний үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхэлдэг цэг

- Хүнсний үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо, төрлөөр
- Хүнсний дэлгүүр, супермаркетын тоо
- Хүнсний захын тоо
- Хүнсний агуулах, зоорийн тоо, хүчин чадал, бүтээгдэхүүний төрлөөр
- Цайны газар, гуанз, зоогийн газрын тоо
- Цэвэр ус, ундаа, архи, пиво, спиртийн үйлдвэрийн тоо
- 10000 хүн амд тутамд ногдох согтууруулах ундаа зарж, борлуулах зөвшөөрөлтэй цэгийн тоо

6.1.5 Хүнстэй холбоотой эрүүл мэндийн мэдээлэл

- Хоол хүнсээр дамжих өвчнөөр өвчилсөн хүний тоо, хот, хөдөөгөөр
- Хоол, хүнстэй холбоотой бусад өвчлөлийн мэдээлэл
- Байх ёстой жингээс доогуур жинтэй 5 ба түүнээс доош насны хүүхдийн тоо, хүйсээр, хот, хөдөөгөөр
- Нянгийн гаралтай хоол, хүнснээс шалтгаалсан хордлого, халдварын өвчлөлөөр өвчилсөн хүний тоо, хот, хөдөөгөөр
- Химийн гаралтай хоол, хүнснээс шалтгаалсан хордлого, халдварын өвчлөлөөр өвчилсөн хүний тоо, хот, хөдөөгөөр
- Хоол, хүнсээр дамжих өвчний улмаас хордлого, халдварын өвчлөлөөр өвдөж, амь насаа алдсан хүний тоо, хот, хөдөөгөөр

6.2. Хүнсний аюулгүй байдлыг тодорхойлох бусад үзүүлэлтүүд

6.2.1 Хөдөө аж ахуй

- Малын тоо, төрлөөр
- Хээлтэгч малын тоо, төрлөөр
- Хүнсэнд хэрэглэсэн малын тоо, төрлөөр
- Мах үйлдвэрлэл
- Сүү үйлдвэрлэл
- ХАА-н эдэлбэр газрын хэмжээ, га-гаар
- Тариалсан талбай, ургамлын төрлөөр
- Хураасан талбай, ургамлын төрлөөр
- Хураасан ургац, ургамлын төрлөөр
- Га-гийн ургац, ургамлын төрлөөр
- Жишсэн хүн амын гурилын хэрэгцээ, үүнийг хангахад шаардлагатай үр тариа, тариалсан талбайн хэмжээ, тооцоогоор

6.2.2 ХАА-н бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл

- Мал аж ахуй
- Газар тариалан

6.2.3 ХАА-н нэмэгдэл өртгийн ДНБ-д эзлэх хувь

- Мал аж ахуй
- Газар тариалан

6.2.4 Аж үйлдвэр

- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, биет хэмжээгээр
- Архи, шар айраг, спиртийн үйлдвэрлэл, биет хэмжээгээр
- Нэг хүнд ногдох архи, шар айраг, спиртэн бүтээгдэхүүн, биет хэмжээгээр, нийт хүн ам, насанд хүрэгчдэд ногдуулснаар
- Ундны усны үйлдвэрлэл, биет хэмжээгээр

6.2.5 Гадаад худалдаа

- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний импорт, биет хэмжээгээр, улс, орноор
- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний экспорт, биет хэмжээгээр, улс, орноор
- Савласан ундны усны импорт, биет хэмжээгээр, улс, орноор

6.2.6 Үнэ

- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний импортын үнэ
- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний экспортын үнэ
- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэгчийн үнэ
- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнэ
- Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний бөөний үнийн мэдээ

6.2.7 Хүн амын тоо

- Суурин хүн амын тоо, нас, хүйсээр

6.2.8 Ажиллагчдын тоо

- Ажиллагчдын тоо, салбараар
- Мал аж ахуйд ажиллагчдын тоо
- Газар тариаланд ажиллагчдын тоо
- Газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхэлж буй өрх, аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо

6.2.9 Ундны ус

- Ундны ус түгээх цэгийн тоо
- Ус тээврийн автомашины тоо
- Баталгаат усан хангамжаар хангагдсан хүн амын тоо
- Төвлөрсөн усан хангамжийн нян, химийн бохирдолтын түвшин
- Төвлөрсөн бус усан хангамжийн нян, химийн бохирдолтын түвшин

6.2.10 Үйлдвэрлэлийн мэдээ, үйлдвэрлэлийн төрлөөр, гол нэрийн бүтээгдэхүүний нэр төрлөөр

- Үйлдвэрийн тоо
- Үйлдвэрлэлийн тоо хэмжээ
- Үйлдвэрлэлийн хүчин чадал / ашиглалт
- Зохистой дадал нэвтрүүлсэн байдал
- Чанарын удирдлагын тогтолцоо нэвтрүүлсэн байдал

6.2.11 Савласан ус, согтууруулах ба согтруулах бус ундааны үйлдвэрлэл, гол нэрийн бүтээгдэхүүний нэр төрлөөр

- Үйлдвэрийн тоо
- Үйлдвэрлэлийн тоо хэмжээ
- Үйлдвэрлэлийн хүчин чадал / ашиглалт
- Зохистой дадал нэвтрүүлсэн байдал
- Чанарын удирдлагын тогтолцоо нэвтрүүлсэн байдал

6.2.12 Хүнсний худалдаа эрхлэлтийн байдал, төрлөөр

- Тоо хэмжээ
- Үндсэн хүчин чадал
- Ашиглагдаж буй хүчин чадал
- Зохистой дадал нэвтрүүлсэн байдал
- Чанарын удирдлагын тогтолцоо нэвтрүүлсэн байдал

6.2.13 Гол нэр төрлийн хүнсний 13 бүтээгдэхүүн болон савласан усны гадаад худалдааны мэдээ, гаалийн бүрдүүлэлт хийсэн газар, хороодоор

- Тоо хэмжээ
- Үнийн дүнгээр, ам доллараар

6.2.14 Ундаа, согтууруулах ундааны гадаад худалдааны мэдээ, гаалийн бүрдүүлэлт хийсэн газар, хороодоор:

- Тоо хэмжээ
- Үнийн дүнгээр, ам доллараар

6.2.15 Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний гадаад худалдаа, тээвэрлэлтийн төрлөөр, нэр төрлөөр

- Тоо хэмжээ
- Үнийн дүнгээр, ам доллараар

6.2.16 Гол нэр төрлийн хүнсний 13 бүтээгдэхүүн болон савласан усны гадаад худалдааны үеийн хүнсний бүтээгдэхүүний хадгалалт

- Тоо хэмжээ
- Үнийн дүнгээр, ам доллараар

6.2.17 Нийтийн хоолны үйлдвэрлэл, төрлөөр

- Тоо хэмжээ
- Үндсэн хүчин чадал
- Ашиглагдаж буй хүчин чадал
- Зохистой дадал нэвтрүүлсэн байдал
- Чанарын удирдлагын тогтолцоо нэвтрүүлсэн байдал

6.2.18 Хүнсний тусламжийн талаарх мэдээ, хандивлагч улсаар, бараагаар:

- Хүнсний нэр төрөл
- Хандивлагч улсын нэр
- Тоо хэмжээ
- Үнийн дүнгээр, ам доллараар

Хүснэгт 1. Жишсэн хүнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Насны бүлэг	Хүйс	Мөрийн дугаар	Шилжүүлэх итгэлцүүр
А	Б	В	1
1 хүртэлх насны	эм, эр	1	0.38
1-3 насны	эм	3	0.48
	эр	4	0.50
4-6 насны	эм	5	0.64
	эр	6	0.68
7-10 насны	эм	7	0.72
	эр	8	0.87
11-14 насны	эм	9	0.74
	эр	10	0.96
15-18 насны	эм	11	0.87
	эр	12	1.05
19-24 насны	эм	13	0.82
	эр	14	1.04
25-50 насны	эм	15	0.78
	эр	16	0.99
51 ба түүнээс дээш насны	эм	17	0.72
	эр	18	0.81

Хүснэгт 2. Жишсэн нэг хүний хоногийн болон жилийн хүнсний хэрэгцээний норм, биет хэмжээгээр

Хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрөл	Мөрийн дугаар	Жишсэн нэг хүний хоногийн хүнсний хэрэгцээ, кг	Жишсэн нэг хүний жилийн хүнсний хэрэгцээ, кг
А	Б	1	2
Мах, махан бүтээгдэхүүн	1	0.200	73.0
Сүү	2	0.150	54.8
Сүүн бүтээгдэхүүн	3	0.200	73.0
Гурил	4	0.100	36.5
Гурилан бүтээгдэхүүн	5	0.220	80.3
Төрөл бүрийн будаа	6	0.078	28.5
Саахар, чихрийн зүйл	7	0.023	8.4
Төмс	8	0.140	51.1
Хүнсний ногоо	9	0.200	73.0
Жимс, жимсгэнэ	10	0.180	65.7
Буурцагт ургамал	11	0.090	32.9
Өндөг	12	0.019	6.9
Хүнсний тос	13	0.025	9.1

**Хүснэгт 3. Жишсэн нэг хүний хоногийн хүнсний
илчлэгийн норм, зуны улиралд**

А	Б	Жишсэн нэг хүний хоол хүнснээс хоногт авах илчлэг, ккал*	Шимт бодисууд, (гр)						Нүүрс ус
			Уураг	Үүнээс:		Тос	Үүнээс:		
				Амьтны	Ургамлын		Амьтны	Ургамлын	
1	2	3	4	5	6	7	8		
Мах, махан бүтээгдэхүүн	1	281	28	28	0	19	19	0	0
Сүү	2	160	10	10	0	9	9	0	10
Сүүн бүтээгдэхүүн	3	166	8	8	0	9	9	0	12
Гурил	4	325	9	0	9	1	0	1	70
Гурилан бүтээгдэхүүн	5	452	12	0	12	2	0	2	95
Төрөл бүрийн будаа	6	269	9	0	9	0	0	0	57
Саахар, чихрийн зүйл	7	92	0	0	0	0	0	0	23
Төмс	8	123	3	0	3	0	0	0	28
Хүнсний ногоо	9	28	2	0	2	0	0	0	5
Жимс, жимсгэнэ	10	265	17	0	17	2	0	2	45
Буурцагт ургамал	11	84	1	0	1	0	0	0	20
Өндөг	12	30	2	2	0	2	2	0	0
Хүнсний тос	13	225	0	0	0	25	0	25	0
Бүгд	14	2500	101	48	53	69	39	30	365

**Хүснэгт 4. Жишсэн нэг хүний хоногийн хүнсний
илчлэгийн норм, сэрүүний улиралд**

А	Б	Жишсэн нэг хүний хоол хүнснээс хоногт авах илчлэг, ккал	Шимт бодисууд, (гр)						Нүүрс ус
			Уураг	Үүнээс:		Тос	Үүнээс:		
				Амьтны	Ургамлын		Амьтны	Ургамлын	
1	2	3	4	5	6	7	8		
Мах, махан бүтээгдэхүүн	1	374	38	38	0	25	25	0	0
Сүү	2	120	7	7	0	7	7	0	7
Сүүн бүтээгдэхүүн	3	113	6	6	0	6	6	0	8
Гурил	4	325	9	0	9	1	0	1	70
Гурилан бүтээгдэхүүн	5	452	12	0	12	2	0	2	95
Төрөл бүрийн будаа	6	269	9	0	9	0	0	0	57
Саахар, чихрийн зүйл	7	92	0	0	0	0	0	0	23
Төмс	8	123	3	0	3	0	0	0	28
Хүнсний ногоо	9	28	2	0	2	0	0	0	5
Жимс, жимсгэнэ	10	265	17	0	17	2	0	2	45
Буурцагт ургамал	11	84	1	0	1	0	0	0	20
Өндөг	12	30	2	2	0	2	2	0	0
Хүнсний тос	13	225	0	0	0	25	0	25	0
Бүгд	14	2500	106	53	53	70	40	30	358

**ГОЛ НЭРИЙН ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙГ НЭГ БҮТЭЭГДЭХҮҮНД
ШИЛЖҮҮЛЭН ТООЦОХ ИТГЭЛЦҮҮР**

Хүснэгт 5. Мах, махан бүтээгдэхүүнийг тураг маханд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
1.1	Таван хошуу малын мах	1.0
1.2	Гахай, шувуу болон загасны мах	1.0
1.3	Ангийн мах (зэрлэг ан амьтдын мах)	1.0
1.4	Чанамал хиам	1.1
1.5	Чанамал, утлагат хиам	1.4
1.6	Түүхий утлагат хиам	2.6
1.7	Дотор мах	1.4
1.8	Махан консерв	1.3
1.9	Борц	5.7
1.10	Загасны консерв	1.57

Хүснэгт 6. Сүү, сүүн бүтээгдэхүүнийг шингэн сүүнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
2.1. Үйлдвэрийн аргаар бэлтгэсэн сүү, сүүн бүтээгдэхүүн:		
2.1.1.	Ундны сүү *	1.0
2.1.2	Хуурай сүү (25%-ийн тостой)	8.6
2.1.3	Өтгөрүүлсэн сүү	2.7
2.1.4	Исгэлэн сүүн бүтээгдэхүүн* (тараг, кефир, йогурт, г.м)	1.0
2.1.5	Аарц (9%-ийн тостой)	6.7
2.1.6	Цөцгий, зөөхий (25%-ийн тостой)	7.8
2.1.7	Бяслаг	8.8
2.1.8	Цөцгийн тос (72%-ийн тостой)	22.5
2.1.9	Ааруул	10.0
2.2. Уламжлалт аргаар үйлдвэрлэсэн сүүн бүтээгдэхүүн:		
2.2.1	Исэг цагаан идээ (тараг, айраг, хоормог)	1.0
2.2.2	Шар тос	25.0
2.2.3	Өрөм	16.7
2.2.4	Эээгий	13.0

Тайлбар: * - түүхий эд болон бэлэн бүтээгдэхүүний тос агууламж 1:1 байна.

Хүснэгт 7. Гурил, гурилан бүтээгдэхүүнийг гурилд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
3.1	Буудайн гурил	1.0
3.2	Хөх тарианы гурил	1.0
3.3	Бусад тарианы гурил	1.0
3.4	Бүх төрлийн талх	0.74
3.5	Чанамал гурилан бүтээгдэхүүн	0.65
3.6	Жигнэмэл гурилан бүтээгдэхүүн	0.60
3.7	Жигнэмэг	0.60
3.8	Өрмөнцөр	0.25
3.9	Бялуун бүтээгдэхүүн	0.15
3.10	Гоймон	1.0

Хүснэгт 8. Төрөл бүрийн будааг нэгж бүтээгдэхүүнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
4.1	Цагаан будаа	1.0
4.2	Гурвалжин будаа	1.0
4.3	Шар будаа	1.0
4.4	Бусад будаа	1.0

Хүснэгт 9. Саахар, чихрийн зүйлийг саахарт шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
5.1	Элсэн чихэр	1.0
5.2	Ёотон	1.0
5.3	Хатуу чихэр	0.96
5.4	Шоколад. зөөлөн чихэр. зефир	0.46
5.5	Жимсний чанамал. сироп	0.46
5.6	Хийжүүлсэн. хийжүүлээгүй ундаа	0.47

Хүснэгт 10. Төмс, төмсний төрлийн бүтээгдэхүүнийг шинэ төмсөнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
6.1	Шинэ төмс	1.0
6.2	Шарсан савханцар төмс (French fries)	2.0
6.3	Чипс	4.0

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
6.4	Төмсний нухаш (усанд найруулж хэрэглэхэд бэлэн болгосон)	8.5
6.5	Төмсний цардуул, пүнтүүз	10.0

Хүснэгт 11. Хүнсний ногоог шинэ ногоонд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
7.1	Үндэс үрт ногоо (шар лууван, цагаан лууван, улаан лууван, хүрэн, шар, сармаг манжин, тонх, гич, үндэс үрт яншуй, үндэс үрт цоор, үндэс үрийн гич)	1.0
7.2	Сонгинолог булцуу үүсгэдэг ногоо (бөөрөнхий сонгино, тагар сонгино, урт сонгино, порей сонгино, сармис, гэх мэт)	1.0
7.3	Үр жимст ногоо (лооль, цэс, чинжүү, өргөст хэмх, хулуу, амтат гуа, тарвас)	1.0
7.4	Навчит ногоо (навчит байцаа, хятад байцаа, бууцай, навчит салат, хүнхээл, жууцай гэх мэт)	1.0
7.5	Цэцэгт ногоо (цэцэгт байцаа, брокколи, артишок гэх мэт)	1.0
7.6	Толгой үүсгэдэг: Бөөрөнхий байцаа, савайн байцаа, олон толгойт байцаа, бөөрөнхий салат	1.0
7.7	Үнэрт ба амтлагч ногоо: гоньд, яншуй, цоохор майлз, үсүү, цоор	1.0
7.8	Нөөшилсөн ногоо	1.3
7.9	Хөлдөөсөн ногоо	1.3
7.10	Хатаасан ногоо, мөөг	9.0
7.11	Кетчуп	2.48
7.12	Лоолийн шүүс	1.64
7.13	Мөөг	1.0
7.14	Нөөшилсөн мөөг	1.25

Хүснэгт 12. Жимс, жимсгэнийг шинэ жимсэнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
8.1	Үрт жимс (алим, лийр, долоогоно, тэс, ирга, гадир, хеномелес, кавказ, илжгэн чих гэх мэт)	1.0
8.2	Яст жимс (интоор, чинтоор, тоор, гүйлс, шинэ чавга, туйван гэх мэт)	1.0
8.3	Байгалийн (зэрлэг) болон таримал (чацаргана, гүзээлзгэнэ, үхэр нүд гэх мэт)	1.0
8.4	Цитрусын төрлийн жимс (амтат жүрж, бэрсүүт жүрж, нимбэг гэх мэт)	1.0

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
8.5	Бусад жимс	1.0
8.6	Хатаасан жимс, жимсгэнэ	3.23-5.0
8.7	Нөөшилсөн жимс, жимсгэнэ	0.85
8.8	Жимсний шүүс, сок	0.7
8.9	Компот	0.68

Хүснэгт 13. Буурцагт ургамлыг нэгж бүтээгдэхүүнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
9.1	Вандуй, шош, шар буурцаг	1.0
9.2	Дүүпүү	0.6
9.3	Нөөшилсөн вандуй, шош	1.3

Хүснэгт 14. Өндөг, өндөгний бүтээгдэхүүнийг шинэ өндгөнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
10.1	Тахианы шинэ өндөг	1.0
10.2	Бусад шувууны өндөг	1.0
10.3	Хуурай өндөг	24.84

Хүснэгт 15. Хүнсний тосыг нэгж бүтээгдэхүүнд шилжүүлэх итгэлцүүр

Д/д	Нэр төрөл	Шилжүүлэх итгэлцүүр
11.1	Ургамлын гаралтай тос	1.0
11.2	Цөцгийн тос	1.0
11.3	Өөхөн тос	1.0
11.4	Маргарин	0.8
11.5	Шар тос	1.2